

„A NEVELÉS ÉDES MÉRGÉRŐL . . .”

Németh László: *Lányaim. Magvei*, 1962.

Mai magyar irodalmunk kétségkívül legszélesebb érdeklődési körű írója, leg-sokoldalúbb „kísérletező” embere Németh László, „Lányaim” c. munkája megírása-kor szerencsésen találkozik az orvos, ta-nár és író hármas ismeretanyaga, a bio-lógiai tudás, a pedagógiai tapasztalat és az író lírai hangvételű ábrázoló képessé-ge. A szerző „kalandregénynek” nevezi munkáját, de az olvasó, amikor leteszi ezt a tanulmányozás közben mindinkább szívéhez nővő könyvet, szeretné az írt helyesbíteni. Nem kalandregényt olvasott, — bár a bontakozó lelkek rajza nincs híjával az izgalomnak — hanem sokkal inkább pedagógiai „hősköteményt”. Hős-köteményt, mert ha a könyv általános tanulsága az is, hogy gyermekeink csak saját egyéniségük röppályáját futhatják be s nem a szülői álmokét, mégis az ol-vasó tisztelettel adózik a „pedagógiai igazságok és büveljárások” olyan sok-oldalú, legtöbbször eddig járatlan úton való bemutatásáért, amelyekkel az író megajándékozta.

A kötet első írásai abban az időben születtek, amikor Magyarországon az egykéről, mint elharapódzó nemzeti be-tegségről beszéltek és az író a maga családjában állította elő a baj ellenszerét. Az első írásokkal nem is volt más célja, mint az édes mérget, az apaság, szülőség törbe csaló boldogságát minél nagyobb körben terjeszteni. Azonban ahogy teltek az évek — a könyv az 1935-től—1957-ig terjedő korszakot öleli fel — úgy terjed át ez az „édes mérge” a nevelés számtalan területére. A felgyülemlett tapasztalatok közreadása és azok fogadtatása az olvasók széles tábora részéről, szépen mutatják, miként válhat egy család ügye közüggé, még akkor is, ha a ki-sérletező szerző néma lemondással állapítja meg eredményei összefoglalásában, hogy olyan családot, amilyet ő akart, csak szellemi nemzéssel lehet alapítani.

Mi az, amivel Németh László könyve megragadja az olvasót? Az első feltétle-nül a „kísérletező” ember szenvedélye, amellyel magával csábítja az olvasót az útkeresés egy-egy szakaszára. S miköz-ben az író pelikán módjára táplálja gyermekei szellemét, az olvasóban is fel-ébred a szándék, hogy kövesse „na ezt én

is megpróbálom” alapon, vagy azért, mert meggyőzték a kísérlet eredményei, vagy pedig, mert túlzásnak tartja őket. Hisz éppen az a szép és izgalmas benne, hogy nem csalhatatlan kinyilatkoztatást olvasunk, hanem egy olyan gondolatot-ébresztő könyvet, amely megállapításai-val kényszerít az aktív részvételre, elfo-gadhatjuk vagy tagadhatjuk, csak közöm-bösek nem maradhatunk vele szemben.

Elgondolkozhat, állásfoglalásra kény-szerít a gyermekek irodalmi nevelését illetően, amikor a „Költők a gyermekszo-bában” c. fejezetében a „tan” versek ki-agyalt, mű világa helyett, a nagy költők namis pátosz nélküli tiszta költészetét javasolja. Első olvasásra tán furcsa, hogy 7—8 éves gyermekekkel Arany balladáit olvastatja, de később helyeslünk és elfo-gadjuk, hogy a gyermek közelebb ül a költészet nagy forrásaihoz, mint a fel-nőtt. S ha idejében adjuk kezébe a tartalmas olvasmányt, sokkal könnyebben találja meg a benne rejtőző „vant”, mint-ha az üresen kongó „gyermekversek” „semmije” után kell kutatniok.

Komoly figyelmeztetést tartalmaz a könyv szülőknek és pedagógusoknak egy-aránt, amikor kimondja: ne ültessük el gyermekeinkben a műveletek fogyatékos-ságát, ne kényszerítsük őket arra, hogy érzelmeikben hazudozzanak. Így pl. ne szavaltassuk őket idő előtt a hazáról, mert akkor a maga idejében is csak sza-valni tudnak róla.

A gyermekek olvasmányai felé mindig úgy irányítsuk, hogy az olvasott műben mindig találjon valami nemeset, erre pe-dig a legnagyobb biztosíték a lángész le-helle. „A rossz olvasmány olyan, mint a bombonevés, a gyermek ínyének tetszik, csak a gyomrának árt” — mondja, és az ilyen rossz olvasmányokból összetakolt „gyermekirodalom”, amely célja szerint a művészethez akar kalauzolni, valójá-ban örökre elkalauzol tőle.

Megszívlelendő tanácsokat ad Németh László a nyelvtanulást, valamint a ter-mészettudományi tárgyak tanítását ille-tően is. A tanügyi reform és annak mód-szertani vitája során érdemes lenne el-gondolkodni nem egy javaslatán. So-kat vitáztunk és töprengtünk az utóbbi években a tanulók túlterheléséről:

nincs-e igaza Németh Lászlónak, hogy egyszerre csak egy dolgot lehet igazán tanulni? Vagy pl. nyelvtanításunkban nem kellene-e fontolóra vennünk megállapítását, hogy a nyelvtan megkülönböztető tudomány, megkülönböztetni pedig csak azt lehet, ami egyszerre mind előttünk van. Hiába tanítjuk tehát mi a napi „egykanál iskola” beosztása szerint egy hónapig a főnevet, másik hónapig az igét, a szófajokat csak egy ülésben lehet megérteni, az összes beszédrészek felvételében.

A gyerekekkel való bánásmód sok apró vonását figyelhetjük meg a családi nevelésre vonatkozóan is. Ha ma sok tekintetben egészen más is a családi élet, mint a 30-as években volt, ha a nevelés terhét a közösség, a társadalom vette is át jórésztben, talán még fontosabb lett, hogy az a kevés, amit otthon kap a gyermek, milyen lesz és hogyan kapja.

A szülőknek, akik egy-egy új tanév kezdetén lelkes könyvbekötőkké, kitartó házitánítókká kell válni, hogy a kettős nevelés buktatói helyett a sokoldalúan képzett, szocialista ember születésének ne akadályozói, hanem elősegítői legyenek. Az emberi lélek kapcsolatokban fejlődik — mondja a szerző — ezek az ő gyökerei, amelyeken át ásványait fölveszi. S e gyökérmunka eredménye nem a kapcsolatok sikerétől függ, hanem a szenvedélytől, hogy milyen komolyan vesszük ezeket a kapcsolatokat.

Németh László hitet tesz ebben a könyvében amellet is, hogy bízik a ma fiatalságában. Lányai férjeivel kapcsolatban állapítja meg, hogy mennyi műveltség, szaktudás, okosság és idealizmus lappang a mai fiatalokban, s saját életét anakronizmusnak érzi már ebben a világban.

Nos ezzel az egy állításával semmiképpen sem érthetünk egyet. Aki egy életen át annyi szeretettel, kísérletező kedvvel tudott harcolni a család és a nemzeti közösség igazságaiért — még ha sokszor tévedésekkel is — az nem érezheti életét anakronizmusnak. Ezt vallják a „Lányaim” olvasói is, akik szeretnék megcáfolni az író. Nem kell magában maradnia, mint az általa említett „Szörnyeteg” tragikomikus hősének, akiben hiába él mohó vágy az emberi kapcsolatok után, mégis egyedül marad, mert ami neki természetes viszony, a másik félnek terhes és sok és akit megölel, az megijed, hogy összeroppan. Az emberek nemcsak a könyv egyik hősét, Juditot szeretik, mert szereti az embereket, hanem Németh Lászlót is — ezt igazolja mindinkább szélesedő népszerűsége is — és az újabb „kalandregényekhez”, valamint a lányok után az unokák szeretéséhez is derűs öregséget kívánnak.

Csukly László